

tikoteekki

Kuva: Paula Aarniala

Kehittyvän kommunikoinnin kerrokset

8.2.2018

Sillalla – På bron

Kaisa Laine ja Kaisa Martikainen

Tietotekniikka- ja
kommunikaatiokeskus Tikoteekki
Kehitysvammaliitto ry

Sisällöt

- Miksi kehittyvän kommunikoinnin kerrokset tarvitaan
- Mitkä kerrokset ovat
  - Luo kommunikoinnille perusta
  - Vahvista kommunikoinnin perustaa
  - Käytä hänen kommunikointikeinoaan
  - Rohkaise viestimään monipuolisesti
  - Tue itsenäistä kommunikointia
- Miten kerrokset liittyvät kuntoutukseen

Lähtökohtamme

- Vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin tyypillinen kehitys, jossa keskeistä on oppijan sisäinen motivaatio
- Sosiokonstrukttiivinen oppimiskäsitys
- Asiakaslähtöinen, sensitiivinen vuorovaikutustapa sekä puhevammaisen ihmisen, että hänen yhteisönsä kanssa

Miksi kehittyvän kommunikoinnin kerrokset?

- Jäsentää monitahoista asiaa
  - Selkiyttää omaa toimintaamme kuntoutuksen ammattilaisina
  - Antaa työkaluja käydä keskustelua puhevammaisen ihmisen yhteisöjen kanssa
    - Missä kohdassa olemme nyt
    - Mitä meidän kannattaa tehdä seuraavaksi

Luo kommunikoinnille perusta

Yhteyden rakentumisen vaihe

- [Video: Viikon vanha](#) (1:24)
- Vauvan ja vanhemman turvallinen vuorovaikutussuhde luo pohjan myöhemmälle oppimiselle
- Pienelle vauvalle vuorovaikutus on elinehto
  - Kontaktin löytyminen on kaiken ydin
  - Vauva ei aluksi osaa viestiä tarpeistaan tietoisesti
  - Vanhemmat tarjoavat läheisyyttä ja kiintymystä, herkistyvät vauvan viesteille ja tulkitsevat niitä sekä vastaavat vauvan tarpeisiin

Yhteyden rakentumisen vaihe

- [Video: Yhdessä](#) (1:32)
- Puhevammainen ihminen tarvitsee runsaasti kokemuksia, joissa
  - läheiset nauttivat yhdessäolosta hänen kanssaan
  - huomaavat hänen aloitteensa ja vastaavat niihin

Kuntoutuksessa keskeistä

- Kuntouttajan tehtävänä on ohjaustapaamisissa vahvistaa lähi-ihmisten
  - rohkeutta heittäytyä vuorovaikutukseen
  - taitoja herkistyä ja vastata puhevammaisen ihmisen viesteihin
- Työvälineitä:
  - LOVIT
  - HYP
  - Voimauttava vuorovaikutus
  - OIVA-prosessi ja -klinikka

Vahvista kommunikoinnin perustaa

Yhteyden vahvistumisen vaihe

- [Video: Vauva syömässä](#) (1:45)
- Vauva harjoittelee kommunikoinnin perustan taitoja:
  - suuntaa tarkkaavaisuuttaan läheisiin ihmisiinsä ja yhteiseen tekemiseen
  - hakee yhä tietoisemmin vanhemman huomiota
  - viestii katseella, ilmeillä, eleillä, toiminnalla, ääntelyllä
  - nauttii yhdessä olemisesta ja innostuu vuorotteluleikeistä, jotka etenevät tutusti ja joissa on jokin jännittävä huipennus

Yhteyden vahvistumisen vaihe

- [Video: Keinussa](#) (1:39)
- Puhevammainen ihminen harjoittelee kommunikoinnin perustaitoja

Vuorovaikutuksessa ihminen oppii kommunikoinnin perustan ja tunteita:

- Nauttimaan yhdessäolosta ja olemaan lähellä muita ihmisiä
- Suuntaamaan huomionsa toiseen ihmiseen ja olemaan läsnä
- Keskittymään ja olemaan tarkkaavainen
- Toimimaan yhdessä
- Vuorottelemaan eli ottamaan ja antamaan vuoroja
- Säätelemään ja kontrolloimaan omaa aktiivisuustasoaan
- Käyttämään ja ymmärtämään
  - katsekontaktia
  - ilmeitä
  - fyysistä kontaktia
  - olemuskieltä ja muuta sanatonta viestintää
  - ääntelyä, sanoja ja puhetta merkityksellisesti
  - tunneilmaisua
- tuntemaan, että toiset välittävät ja välittämään itse toisista
- liittymään ja sitoutumaan toisiin ihmisiin
- virittymään toisiin ihmisiin ja kiintymään
- tuntemaan olonsa turvalliseksi, varmaksi ja rauhalliseksi
- tuntemaan itsensä paremmin, vahvistamaan itsetuntoa
- tunnistamaan omia ja toisten tunteita
- ymmärtämään vähitellen tunteita
- luottamaan
- välittämään siitä, miltä toisesta ihmisestä tuntuu - empatiaa

Nind & Hewett 1994, 2001, 2005

Kuntoutuksessa keskeistä

- Kuntoutuksen ammattilainen rohkaisee lähi-ihmisiä
  - Heittäytymään yhä uudelleen vuorovaikutukseen ilman muuta tavoitetta
  - Vastaamaan puhevammaisen ihmisen aloitteisiin
  - Nauttimaan yhdessäolosta
  - Etenemään kehitystarpeiden mukaan
    - Kuntouttaja pohtii, milloin on ajankohtaista esitellä lähi-ihmisille AAC-keinoja ja sitä, miten niitä voisi alkaa hyödyntää.
- Työvälineitä:
  - LOVIT
  - HYP
  - Voimauttava vuorovaikutus
  - OIVA-prosessi ja -klinikka

Käytä hänen kommunikointikeinoaan

Ensimmäisten merkkien vaihe

- [Video: Kirjankatselu](#) (0:56)
- Lapsi
  - Alkaa osoitella
  - Käyttää tietoisesti eleitä
  - Tapailee sanoja
- Vanhempi
  - Huomaa lapsen eri tavoin tuottamat viestit
  - Vastaa viesteihin mm. ilmeillä ja eleillä sekä nimeämällä ja tulkitsemalla lyhyin lausein lapsen viestejä

Ensimmäisten merkkien vaihe

- [Video: Puistossa](#) (0:38)
- Puhevammainen ihminen
  - Käyttää tietoisesti olemuskieltä
  - Alkaa osoitella katseella / kädellä
  - Tapailee vakiintuneita eleitä / sanoja, mutta taidot eivät vastaa ilmaisutarpeita
  - Saattaa tarvita tukea ymmärtämiseen
- Vanhemmat
  - Huomaavat hänen eri tavoin tuottamat viestinsä
  - Vastaavat viesteihin
  - Tukevat viestien ymmärtämistä eleillä, ilmeillä, ja hänelle luontaisilla AAC-keinoilla
    - eleistä viittomiin
    - osoittelusta kuviin

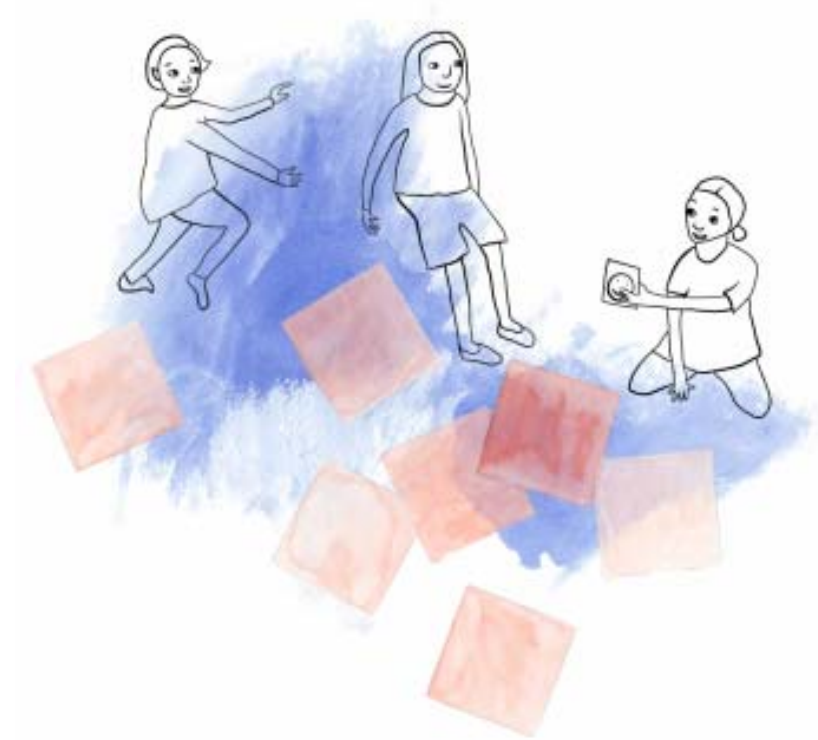

Kuntoutuksessa keskeistä

- Kuntouttaja
  - Ohjaa ja tukee läheisiä
    - Nauttimaan yhdessäolosta
    - Käyttämään vuorovaikutuksessa hänen uusia kommunikointikeinojaan
  - Harjoittelee puhevammaisen ihmisen kanssa AAC-keinojen käyttöä leikkisissä hetkissä
- Työtapoja
  - LOVIT
  - OIVA-prosessi ja –klinikka
  - AAC (viittomamateriaalit, kuvat ja kansiot, apuvälineet)

Rohkaise viestimään monipuolisesti

Kommunikoinnin laajentumisen vaihe

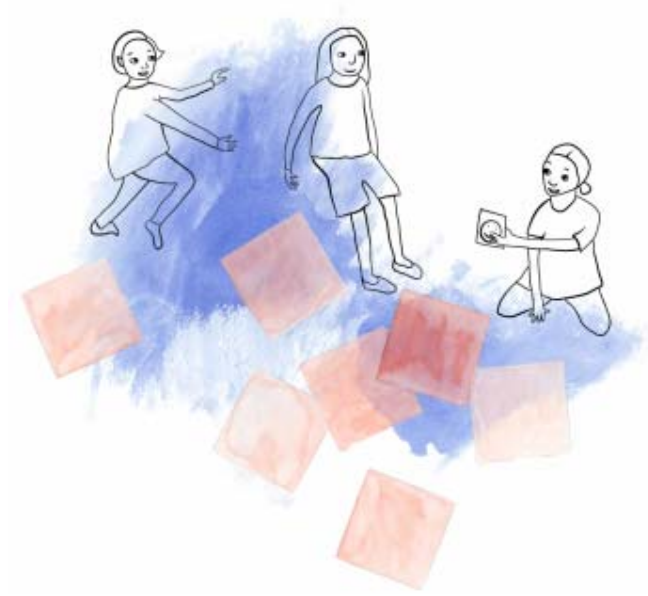
- [Video: Tytöt juttelee](#) (1:23)
- Lapsi
  - on toimivasti vuorovaikutuksessa tuttujen ihmisten kanssa ja tutustuu yhä uusiin ihmisiin
  - puhuu ja ymmärtää arkikieltä
- Kieli ja sanavarasto kehittyvät vauhdilla
- Lapsi käyttää kieltä monipuolisesti ja kommunikoi myös asioista, jotka eivät tapahdu tässä ja nyt

Kommunikoinnin laajentumisen vaihe

- [Video: Kioskilla](#) (1:37)
- Puhevammainen ihminen
  - Viestii eleillä, viittoen, kuvilla ja sanoilla arkikieltä
  - Käyttää rinnakkain eri ilmaisukeinojaan
  - Hyötyy siitä, että
    - lähi-ihmiset selventävät ja täydentävät puhuttuja viestejään AAC-keinoin
    - vuorovaikutustilanteita on useiden ihmisten kanssa eri ympäristöissä

Kuntoutuksessa keskeistä

- Kuntouttaja
  - Huolehtii yhdessä lähi-ihmisten kanssa, että AAC-väline vastaa puhevammaisen ihmisen kielellisiä ja vuorovaikutuksellisia tarpeita (esim. erilaiset osallistumistilanteet, sanaston ja käsitteistön laajuus, apuvälineen toimivuus)
  - Rohkaisee ja ohjaa lähi-ihmisiä siihen, että AAC:tä käytetään eri ympäristöissä ja uusien ihmisten kanssa
  - Harjoittelee puhevammaisen ihmisen kanssa AAC-keinojen käyttöä kielellisesti yhä monipuolisemmin
- Työvälineitä:
  - LOVIT
  - OIVA-klinikka
  - AAC (viittomamateriaalit, kuvat ja kansiot, apuvälineet)

Tue itsenäistä kommunikointia

Itsenäisen kommunikoinnin vaihe

- [Video: Messuilla](#) (0:42)
- Kieli, vuorovaikutus ja kommunikointi kehittyvät läpi elämän
- Varhain opitut, ei-kielelliset vuorovaikutustaidot ovat käytössä puheen rinnalla
- Lähikontaktien rinnalla nykyteknologia mahdollistaa vuorovaikutuksen ja sosiaalisten verkostojen syntymisen myös pitkien matkojen päähän

Itsenäisen kommunikoinnin vaihe

- [Video: Kouluttamassa](#) (1:29)
- Puhevammainen ihminen
  - Kommunikoii kielellisesti esimerkiksi viittoen tai kirjoittamalla
  - Hyödyntää kaiken aikaa monipuolisesti jo varhain oppimiaan ei-kielellisiä vuorovaikutustaitoja
- Kieli, vuorovaikutus ja kommunikointi kehittyvät läpi elämän
- Lähikontaktien rinnalla nykyteknologia mahdollistaa vuorovaikutuksen ja sosiaalisten verkostojen syntymisen myös pitkien matkojen päähän

Kuntoutuksessa keskeistä

- Kuntouttaja
  - Huolehtii siitä, että käytössä on ajanmukaiset ja toimivat kommunikoinnin apuvälineet, jotka mahdollistavat itsenäisen kommunikoinnin (esim. sovellus tabletissa, internetin hyödyntäminen, kansiot jne.)
  - Tukee lähi-ihmisiä omaksumaan roolin rinnalla kulkijana ja tasa-arvoisena vuorovaikutuskumppanina -> lisää puhevammaisen ihmisen itsenäisyyttä
  - Järjestää tarvittaessa puhevammaiselle ihmiselle mahdollisuuksia osallistua vertaisryhmään tai ryhmämuotoiseen kuntoutukseen
- Työvälineitä
  - LOVIT
  - AAC

On tärkeää huolehtia siitä, että kuntoutuksen tavoitteet tukevat puhevammaisen ihmisen aloitteellisuutta ja aktiivisuutta, eivätkä jätä häntä kuntoutuksen kohteeksi tai passiiviseksi vastaanottajaksi

Kerroksissa liikutaan tarpeiden mukaan

Kiitos

kaisa.martikainen@kvl.fi   kaisa.laine@kvl.fi

www.tikoteekki.fi